

Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta

Vastu võetud Ministrite Komitee soovitusel CM/Rec(2010)7

Sissejuhatus

Haridusel on keskne roll Euroopa Nõukogu alusväärtuste – demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi põhimõtete edendamisel, samuti inimõiguste rikkumiste ennetamisel. Hariduses nähakse üha enam kaitset vägivalda, rassismi, äärmusluse, võõraviha, diskrimineerimise ja sallimatuse vastu. Kasvavast teadlikkusest annab tunnustust ka see, et organisatsiooni 47 liikmesriiki võtsid Ministrite Nõukogu soovitusel CM/Rec(2010)7 vastu Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta («EDC/HRE»). Harta töötati välja mitmeaastaste laiaulatuslike konsultatsioonide tulemusena ning see ei ole siduv. Harta on oluline lähtekoht kõigile, kes tegelevad kodanikuhariduse ja inimõiguste haridusega. Loodetavasti aitab see dokument kaasa asjaomase tegevuse elavnemisele liikmesriikides, heade kogemuste levitamisele ning standardite tõstmisele üle kogu Euroopa ja kaugemalgi.

Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta

Vastu võetud Ministrite Komitee soovitusel CM/Rec(2010)7

I osa – Üldsätted

1. Ulatus

Käesolevas hartas käsitletakse lõikes 2 määratletud kodanikuharidust ja inimõiguste haridust. Selles ei käsitleta otseselt seotud valdkondi, näiteks kultuuridevahelist, võrdõiguslikkuse, jätkusuutliku arengu ja rahu alast haridust, välja arvatud juhul, kui need kattuvad ja seostuvad kodanikuhariduse ja inimõiguste haridusega.

2. Mõisted

Käesolevas hartas kasutatakse mõisteid järgmises tähenduses:

a. Kodanikuharidus – haridus, koolitus, teadlikkuse tõstmine, teavitamine, tegutsemisviisid ja tegevused, mille eesmärk on arendada õppijate teadmisi, oskusi ja arusaamu ning hoiakuid ja käitumist, et võimaldada neil

rakendada ja kaitsta oma demokraatlikke õigusi ja vastutust ühiskonnas, väärtustada mitmekesisust ja osaleda aktiivselt demokraatlikus elus eesmärgiga edendada ja kaitsta demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid.

b. Inimõiguste haridus – haridus, koolitus, teadlikkuse tõstmine, teavitamine, tegutsemisviisid ja tegevused, mille eesmärk on arendada õppijate teadmisi, oskusi ja arusaamu ning hoiakuid ja käitumist, et nad saaksid aidata kaasa üldise inimõiguste kultuuri ülesehitamisele ja kaitsmisele ühiskonnas eesmärgiga edendada ja kaitsta inimõigusi ja põhivabadusi.

c. Formaalharidus – struktureeritud haridus- ja koolitus-süsteem, mis hõlmab alus-, põhi-, kesk- ja kõrghariduse. Formaalharidust omandatakse tavapäraselt üld- või kutseharidusasutustes ning hariduse omandamist märgib haridustunnistus.

d. Mitteformaalne haridus – organiseeritud õppetegevus mitmesuguste oskuste ja pädevuste arendamiseks väljaspool formaalharidussüsteemi.

e. Informaalne haridus – elukestev protsess, mille käigus inimesed omandavad hoiakuid, väärtusi, oskusi ja teadmisi oma keskkonna harivate mõjude ja igapäevategevuste (pere, eakaaslased, naabrid, sündmused, raamatukogu, massimeedia, töö, mäng jne) kaudu.

3. Kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse seos

Kodanikuharidus ja inimõiguste haridus on tihedalt seotud ja toetavad teineteist. Nad erinevad pigem rõhuasetuste ja ulatuse, mitte eesmärkide ja tegutsemisviiside poolest. Kodanikuharidus keskendub esmajoones demokraatlikele õigustele ja kohustustele ning aktiivsele osalusele ühiskonna poliitilises, sotsiaal-, majandus-, õigus- ja kultuurielus, inimõiguste haridus aga käsitleb inimõigusi ja põhivabadusi inimeste elu kõigis valdkondades laiemalt.

4. Põhiseaduslik süsteem ja liikmesriikide prioriteedid

Järgnevalt seatud eesmärgid, põhimõtteid ja poliitilisi suuniseid tuleb rakendada:

- a. austades iga liikmesriigi põhiseaduslikku süsteemi ning kasutades sellele vastavaid vahendeid;
- b. võttes arvesse iga liikmesriigi prioriteete ja vajadusi.

II osa – Eesmärgid ja põhimõtted

5. Eesmärgid ja põhimõtted

Järgmised eesmärgid ja põhimõtted peaksid suunama liikmesriike oma poliitiliste suuniste, õigusaktide ja tegutsemisviiside kavandamisel.

a. Eesmärk anda igale inimesele oma territooriumil võimalus saada kodanikuharidust ja inimõiguste haridust.

b. Kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse omandamine on elukestev protsess. Tõhus õpe selles valdkonnas eeldab mitmesuguste sidusrühmade kaasamist, sh poliitikakujundajad, pedagoogid, õppijad, vanemad, haridusasutused, hariduskorraldajad, ametnikud, valitsusvälised organisatsioonid, noorteorganisatsioonid, meedia ja avalikkus.

c. Kõigil nii formaalhariduse, mitteformaalse kui informaalsete hariduse ja koolituse komponentidel on selles õppeprotsessis oma roll ja väärtus selle põhimõtete edendamisel ja eesmärkide saavutamisel.

d. Valitsusvälised organisatsioonid ja noorteorganisatsioonid saavad eelkõige mitteformaalse ja informaalsete hariduse kaudu aidata kaasa kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse edendamisele ning vajavad oma panuse andmiseks võimalusi ja toetust.

e. Õpetamis- ja õppimisviisid ning õppetegevus peaksid järgima ja edendama demokraatia ja inimõigustega seotud väärtusi ja põhimõtteid; eriti haridusasutuste, sealhulgas koolide juhtimine peaks järgima ja edendama inimõigustega seotud väärtusi ning toetama õppijate,

haridustöötajate ja teiste sidusrühmade, sealhulgas vanemate motiveerimist ja aktiivset osalust.

f. Kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse oluline element on sotsiaalse sidususe ja kultuuridevahelise dialoogi edendamine ning mitmekesisuse ja võrdõiguslikkuse, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse väärtustamine; seetõttu on oluline arendada õppijates teadmisi, enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi ning arusaamu, mis vähendavad vastuolusid, suurendavad lugupidamist ja mõistmist erinevate usuliste ja etniliste rühmade vahel, tekitavad vastastikust austust inimväärkuse vastu ja jagatud väärtusi, innustavad dialoogi ning edendavad probleemide ja eriarvamuste vägivallatut lahendamist.

g. Üks kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse põhi-eesmärke peale õppijates teadmiste, arusaamade ja oskuste kujundamise on luua neis valmisolek astuda ühiskonnas välja inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi põhimõtete kaitseks ja edendamiseks.

h. Pedagoogide ja noorsootöötajate ning ka koolitajate enda pidev koolitamine ja arendamine kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse põhimõtete ja meetodite osas on tõhusa ja jätkusuutliku hariduse andmise oluline eeldus, mida seetõttu tuleks sobivalt kavandada ja rahastada.

i. Riigi, piirkondlikul ja kohalikul tasandil tuleks innustada mitmesuguste kodanikuhariduse ja inimõiguste haridusega seotud sidusrühmade, sealhulgas poliitikakujundajate, pedagoogide, õppijate, vanemate, haridusasutuste, valitsusväliste organisatsioonide, noorteorganisatsioonide, meedia ja avalikkuse partnerlust ja koostööd, et nende panust võimalikult hästi ära kasutada.

j. Arvestades inimõigustega seotud väärtuste ja kohustuste ning demokraatia ja õigusriigi aluseks olevate ühiste põhimõtete rahvusvahelist iseloomu, on tähtis, et liikmesriigid püüaksid teha rahvusvahelist ja piirkondlikku koostööd käesolevas hartas käsitletud tegevuste soodustamiseks ning hea praktika näidete väljaselgitamiseks ja vahetamiseks.

III osa – Poliitilised suunised

6. Formaalharidus ja kutseharidus

Liikmesriigid peaksid lisama kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse formaalhariduse õppekavadesse alus-, põhi- ja keskhariduse tasemel nii üld- kui kutsehariduses. Liikmesriigid peaksid ka jätkama kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse õppekavade toetamist, täiendamist ja kaasajastamist, et säilitada nende olulisus ja soodustada valdkonna jätkuvat arengut.

7. Kõrgharidus

Liikmesriigid peaksid akadeemilise vabaduse põhimõtteid austades edendama kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse käsitlemist kõrghariduses, eelkõige tulevaste pedagoogide väljaõppes.

8. Demokraatlik juhtimisstiil

Liikmesriigid peaksid kõigis haridusasutustes edendama demokraatlikku juhtimisstiili kui soovitatavat ja kasutatavat juhtimismeetodit iseenesest ning praktilist vahendit demokraatia ja inimõiguste austamise õppimiseks ja kogemiseks. Sobivate vahenditega tuleks soodustada ja toetada õppijate, haridustöötajate ja sidusrühmade, sh vanemate aktiivset osalust haridusasutuste juhtimises.

9. Koolitus

Liikmesriigid peaksid pakkuma õpetajatele, teistele haridustöötajatele, noorsootöötajatele ja koolitajatele vajalikku esma- ja jätkukoolitust ning arenguvõimalusi kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse teemal. Sellega tuleks tagada, et neil on põhjalikud teadmised ja arusaamad õppeaine eesmärkidest ja põhimõtetest ning sobivatest õpetamis- ja õppimismeetoditest ning muud selles haridusvaldkonnas olulised oskused.

10. Valitsusväliste organisatsioonide, noorteorganisatsioonide ja teiste sidusrühmade roll

Liikmesriigid peaksid toetama valitsusväliste organisatsioonide ja noorteorganisatsioonide tegevust kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse vallas, eelkõige mitteformaalses hariduses. Neid organisatsioone ja nende tegevust tuleks tunnustada haridussüsteemi väärtusliku osana, võimaluse korral toetada neid vajaminevaga ning kasutada täielikult ära oskusteavet, mida nad saavad kõigis õppevormides pakkuda. Liikmesriigid peaksid ka propageerima ja tutvustama kodanikuharidust ja inimõiguste haridust teistele sidusrühmadele, esmajoones meediale ja avalikkusele, et need omakorda saaksid valdkonna arengule võimalikult hästi kaasa aidata.

11. Hindamiskriteeriumid

Liikmesriigid peaksid välja töötama kriteeriumid kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse programmide tõhususe hindamiseks. Hindamise olemusliku osa peaks moodustama õppijate tagasiside.

12. Uuringud

Liikmesriigid peaksid algatama ja edendama kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse alaseid uuringuid, et

saada ülevaade valdkonna praegusest olukorrast ning pakkuda sidusrühmadele, sealhulgas poliitikakujundajatele, haridusasutustele, koolijuhtidele, õpetajatele, õppijatele, valitsusvälistele ja noorteorganisatsioonidele võrdlevat teavet, mis aitab neil oma tõhusust ja tulemuslikkust mõõta ja suurendada ning tegevust parendada. Uuringud võiksid muuhulgas käsitleda õppekavu, uuenduslikke tegutsemisviise, õpetamismeetodeid ning hindamissüsteemide, sealhulgas hindamiskriteeriumide ja indikaatorite arendamist. Liikmesriigid peaksid vajaduse korral jagama uuringutulemusi teiste liikmesriikide ja sidusrühmadega.

13. Oskused sotsiaalse sidususe edendamiseks, mitmekesisuse väärtustamiseks ning erinevuste ja konfliktidega toimetulekuks

Liikmesriigid peaksid kõigis haridusvaldkondades edendama pedagoogilisi lähenemisviise ja õpetamismeetodeid, mille eesmärk on õppida elama koos demokraatlikus ja mitmekultuurilises ühiskonnas ning kujundada õppijates teadmisi ja oskusi sotsiaalse sidususe edendamiseks, mitmekesisuse ja võrdõiguslikkuse väärtustamiseks, erinevuste, eelkõige erinevate usuliste ja etniliste rühmade erinevuste tunnustamiseks ning lahkarvamuste ja konfliktide vägivallatuks ja teineteise õigustest lugupidavaks lahendamiseks, samuti kõigi diskrimineerimise

ja vägivaldla vormide, eelkõige kiusamise ja ahistamise vastu võitlemiseks.

IV osa – Hindamine ja koostöö

14. Hindamine ja täiendamine

Liikmesriigid peaksid regulaarselt hindama seoses käesoleva hartaga rakendatud strateegiaid ja poliitilisi suuniseid ning neid vajaduse korral kohandama. Seda võib teha koostöös teiste liikmesriikidega, näiteks piirkonniti. Kõik liikmesriigid võivad taotleda abi Euroopa Nõukogult.

15. Koostöö jätkutegevuste alal

Liikmesriigid peaksid käesoleva harta eesmärkide täitmiseks ja põhimõtete järgimiseks vajaduse korral tegema koostööd üksteisega ja Euroopa Nõukogu kaudu:

- a.* ühist huvi pakkuvatel ja prioriteetsetel teemadel;
- b.* toetades mitmepoolseid ja piiriüleseid tegevusi, sealhulgas tegutseva kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse koordinaatorite võrgustiku tööd;
- c.* vahetades, arendades edasi ja süstematiseerides hea praktika näiteid ning kindlustades nende levikut;
- d.* teavitades kõiki sidusrühmi, sealhulgas avalikkust harta eesmärkidest ja rakendamisest;

e. toetades valitsusväliste organisatsioonide, noorteor-
ganisatsioonide ja pedagoogide Euroopa võrgustikke ja
nendevahelist koostööd.

16. Rahvusvaheline koostöö

Liikmesriigid peaksid jagama Euroopa Nõukogu raames
kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse alal tehtud
töö tulemusi teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Haridusosakond
Euroopa Nõukogu
F-67075 Strasbourg Cedex
Tel.: +33 (0)3 88 41 35 29
Fax: +33 (0) 3 88 41 27 88
Internet: <http://www.coe.int/edc>